

Prezentul istoric

Ultimele trei decenii de teatru românesc sînt în esență desemnate de concepte etice și estetice majore. **Political, istoric, patriotic** au devenit termenii consecvenți ai ecuației spectacolului.

Un gen reabilitat după Eliberarea Patriei este acela al teatrului de inspirație — de evocare sau de parafrizare — istorică. Dar, continuînd tradiția înaintașilor iluștri — Alecsandri, Delavrancea, Davila — dramaturgii ultimilor ani citesc istoria într-o nouă modalitate. Dacă scriitorii clasici urmăreau să redeștepte în lector sentimentul patriotic, re-producînd evenimentele glorioase ale trecutului — cu precădere, sub semnul fidelității față de document — dramaturgii de azi, paradoxal, înțeleg trecutul ca prezent.

Dacă pe linia tradiției eroii sînt idealizați în fermitatea, linearitatea, limbajul lor romantic (specific vremii), scriitorii actuali — Horia Lovinescu, Mihnea Gheorghiu, Paul Everac, Dan Tărchilă, Virgil Stoenescu, Al. Mirodan, Al. Voitin, Al. Popescu, Paul Anghel, Mircea Bradu, A. Gh. Ardeleanu, Const. Paraschivescu, Paul-Cornel Chitic, Deak Tamas, Mihail Davidoglu ș.a. — demonstrează că marii oameni ai neamului sînt contemporanii noștri, nu reconstituind și restituind realitatea, limbajul, obiceiurile arhaice; vorbele, gîndurile, hotărîrile marilor eroi sînt firești, nencorsetate, convingătoare prin naturalețe. Esența, de fapt, este aceeași. Unică. O oglindă uriașă însă o multiplică, sugestiv, peste ani. Atmosfera acestor texte e colorată de cotidian, tot așa cum temele lor patronează viața noastră cotidiană...

O parabolă inteligentă, plină de rafinament și bun simț, care alterna într-un stil euceritor aluziile la contemporanitate cu umorul subtil — *Croitorii cei mari din Valahia* de Al. Popescu — a cucerit cititorul prin discreția vibrației patriotice.

Tot pretext istoric este însă și *Petru Rareș* al lui Horia Lovinescu. Opusă figurii centrale a Luceafărului, silueta desenată de autorul contemporan dezbate problema responsabilității continuatorului.

Într-o modalitate literară policromă, scrierea lui Mihnea Gheorghiu *Zodia Taurului*

propune o dezbatere de maximă cerebralitate, în care eroii apar ca într-un caleidoscop, la comanda unui comentator și spectator neutru — de altfel, ca și cel din stal. Deasupra ciocnirilor, polemicilor, luptelor abile ale personalităților epocii, se reliefează, astfel, viguros, figura complexă a lui Tudor Vladimirescu, înaltele lui calități de diplomat și strateg.

Aceste texte — cărora memoria noastră imperfectă nu le poate alătura chiar toate lucrările onorabile ale teatrului românesc din ultimii ani, dar cărora nu uită să le adauge *Procesul Horia* de Al. Voitin, *Viteazul și Săptămîna patimilor* ale lui Paul Anghel, *Urme pe zăpadă* și *Iancu la Hălmagiu* de Paul Everac, *Io, Mircea Voievod* de Dan Tărchilă, *Vlad Țepeș în ianuarie* de Mircea Bradu, *Coroană pentru Doja* de A. Gh. Ardeleanu, *Cronica personală a lui Laonic* a lui Paul-Cornel Chitic, ne obligă să constatăm că teatrul de evocare istorică dobindește azi, la noi, ca pretutindeni, girul modernității. El îndeplinește, în contextul teatral creat, o dublă funcție: a) aceea de prospectare pioasă a trecutului, de omagiere necesară a celor care au pus bazele afirmării noastre naționale; b) de subliniere a continuității națiunii, a statorniciei idealurilor ei, ca și a consecvenței lor urmăritori.

Din fericire, vedem din ce în ce mai rar spectacole care nu înțeleg această dublă ipostază și funcție a teatrului istoric (acea neînțelegere care socotește că istoria poate fi mimată prin prezentarea și defilarea unor oșteni cu halebarde de carton sau boieri cu caftane naftalinizate). Azi ne-am convins că istoria nu poate fi despărțită de actualitate, că sarcina dramaturgului se confundă nu cu descoperirea trecutului, ci cu valorificarea lui în contextul aspirațiilor prezentului. „Adevărata artă a exprimat întotdeauna realitatea socială în procesul dezvoltării ei istorice“. Intuind acest adevăr, limpede exprimat de recentul Program al P.C.R., dramaturgia noastră istorică contemporană răspunde plenar, prin piesele citate, și nu numai prin ele, adevăratei, majorei sale chemări.